

СЪДЪРЖАНИЕ И РЕАЛНОСТ

(Критика на дейността на съветници и психолози в системата
на средното образование)

Станислав Пандин

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Статията няма за цел да унифицира дейността на педагогическите съветници и училищните психолози. Тя отразява слабостите на полето на практическата училищна психология в България.

Keywords: school psychologists, school counselors

В длъжностните характеристики на педагогическите съветници и училищните психолози у нас има някои неизвестни, като например недостатъчно доброто разграничаване на тук споменатите. В този контекст за вторите най-добрият информационен източник е формулировката на университетските преподаватели И. Димитров, П. Калчев, Е. Христова и К. Ханчева (<http://psychological.files.wordpress.com/2008/05/schoolpsychologist.doc>). В действителност се оказва обаче, че професиограмата не е достатъчно основателен аргумент, що се касае до спецификите на дейността на тези длъжности, за което свидетелства тяхното многостранно практическо интерпретиране. Посредством неписани училищни правила се счита, че те едва ли не възприемат и превъплъщават един противоречив и нестроен образ, или иначе казано – те биват въвличани в ролята на „общия работник“, характерна за някои други сфери от ежедневието ни. Колкото до настоящата работа, тя няма за цел да прави сравнителен анализ на гореспоменатите длъжностни характеристики, т.е. поставянето на длъжностите под общ знаменател в статията трябва да се тълкува единствено от критическа гледна точка.

Преди двеста и петдесет дълги лета, в своята малка и лошо осветена килия Паисий създава „История славянобългарска“. Подобно на него в наши дни в българските училища много педагогически съветници и детски психолози са се „сврели“ в тесните си и мрачни кабинети и като че ли са излезли в „нелегалност“, някак си встрани от учебно-възпитателния процес (Маринова, 2003: 17). Но докато при Хилендарския монах подобно развитие на обстоятелствата е било крайно наложително с оглед на размирните години на робството, то понастоящем подобна ситуация е най-малкото обезпокоителна, що се отнася до

институцията училище. Според специалистите, заемащи длъжността „педагогически съветник“, проблемът до голяма степен е съсредоточен в закона, който не е регламентирал тяхното кариерно развитие, т.е. има известно усещане за низвергнатост. Разбира се, остава надеждата, че в бъдещ прочит на Закона за училищното образование много от днешните ни дебати утре вече ще са минало.

Извън прерогативите на законодателната власт обаче съществуват и немалко други причини ние, психолозите и съветниците, да битуваме в това незавидно положение в професионалната си сфера. Какво имам предвид?

Факт е, че дори и след толкова много години демократичен преход не бе създадена сполучлива, камо ли единна организация на съветници и психолози, която би могла да препоръчва своевременно на университетите кое е добро и кое не е подходящо за подготовката и квалификацията им. И докато липсата на лоби на тези училищни специалисти е сериозен проблем, включително и от финансова гледна точка, то липсата на гилдия е не по-малко деструктивно въздействащ минус, съотнесено към чисто образователните аспекти в контекста на училищната психология.

Степента на професионализъм на специалистите по педагогическите въпроси за системата на народната просвета се влияе не само от последващото натрупване на опит и педагогическия стаж, но също така комуникира основно с преподаването и самоподготовката на студентите във висшите учебни заведения и университетите у нас. Като цяло, нивото е добро, що се касае до статистическите данни, чийто първообраз се изразява в масирания наплив на желаещите да се „потопят“ в света на детската, юношеската и училищната психология, както и в областта на социалните дейности и социалната педагогика. От друга страна обаче, правят впечатление и пропуските в личен план на немалко дипломирали се колеги, което, реално погледнато, може да е една от основателните причини за незавидното състояние на тази професионална сфера в наши дни. Ще обоснова това си изказване с няколко аргумента.

Психологията (и в частност детската, юношеската и училищната психология) не е статична консервативна наука, а още по-малко статични са взаимоотношенията между съвременните ученици. Липсата на приемственост между поколенията, що се касае до комуникацията между психолог и ученик, до голяма степен се дължи и на липсата на каквато и да е допълнителна квалификация след започване на работа.

В този контекст ще дам като пример няколко извадки от скорошна среща на училищните психолози и педагогическите съветници, проведена в София.

След презентация на добра практика на случай в образованието някои колеги се обединиха около тезата, че не може да бъдат използвани аналитични техники на територията на училището, а именно заради голямата им трудоемкост. Да, определено нелеко е интерпретирането на посланията на

безсъзнателната психична организация, но не е и невъзможно. За това говори недвусмислено западният, а и източният образователен опит, споделени в образователна и научна литература. Дори и най-елементарните методи за обследване на малките деца (изучавани и от психолози, и от педагози!) използват аналитичната категория „символика“, която се явява като помощен механизъм в последващото интерпретиране на детските рисунки. Що се касае до подобни твърдения, каквито са гореспоменатите, то самият акт на вербализиране на същите най-малкото буди доста притеснения, а това само по себе си не би могло да кореспондира успешно със стремежите за ползотворна екипна работа.

Друга бариера в посока създаването на единна организация на училищните специалисти е силното чувство за съпричастност с проблемите „единствено и само“ на „моего училище“. За жалост, броят на кадрите с подобно мислене в системата на народната просвета е силно завишен и абсолютната им капсулираност, сиреч отдавна конституираната им самоизолация, е гарант за един горчив и непроменящ се във времето личностен статут.

Не може да бъде подминат и аргументът, който се явява като една от най-сериозните спънки за родната училищна психология. По същество това е липсата на детски психолози и/или педагогически съветници в десетки училища с оглед на икономии от финансово естество. Съгласете се с мен, че е много по-добре индивидуално и групово с учениците да се занимава професионалист, специализирал себе си в „дебрите“ на училищната психология, отколкото тази функция да бъде пренасочвана например към помощник-директор по учебната дейност, чиято длъжност предполага не само постоянна динамика и количествено натрупване на нервно напрежение, но също така в най-добрия случай той е с начална и предучилищна педагогическа квалификация.

Безусловно трябва да бъде отбелязан и фактът, че годините на прехода също сложиха своя отпечатък. След разпадането на плановото стопанство и колективизма на екипността започна да се гледа като на отколешен, тоталитарен механизъм. Това изостри до голяма степен личностната чувствителност и повлия на качеството на човешките взаимоотношения. Прословутата българска индивидуалност от всепризната национална гордост се превърна в некоректно, спекулативно и въобще пошло отношение към другия. Може би и поради тази причина до голяма степен бива нарушавана и съвместната работа на обособените екипни комисии на територията на българските училища, каквито са например училищните комисии за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (УКБППМН), етичните училищни комисии, ако такива въобще съществуват по места, и др. Една от целите на новоутвърдения механизъм за превенция на тормоза в училищата е педагогическите специалисти и психолозите да играят ключова роля във формирането на вътреучилищни координационни съвети, състоящи се и от болшинството

учители. Всички се надяваме това ново начало да бъде една от верните стъпки в посока на позитивното конституиране на гореспоменатите педагогически специалисти в училище (Пандин, 2011: 6.).

Тук и така представените проблеми не бива да бъдат подминавани с обичайното за нашите географски ширини безразличие, защото в противен случай е неизбежен процесът на „клонирание“ на негативната реалност повсеместно, що се касае до родната училищна психология. Неизбежно ще бъде и сходството с една чудесно описана паралелна реалност в романа „Пътеводител на галактическия стопаджия“, чийто автор е Дъглас Адамс. Именитият американец представя на вниманието на читателя образа на кръвожадното, но глупаво извънземно, което си мислело, че ако другите не го виждат, съответно и то не вижда тях (Адамс, 1988).

ЛИТЕРАТУРА

Адамс, Дъглас. (1988). *Пътеводител на галактическия стопаджия*.

Библиотека „Галактика“. София.

Маринова, Анет. (2003). Педагогическият съветник като помагач професионалист в училище. *Обществено възпитание*, XXXXII, 3, с. 17.

Пандин, Ст.. (2011). Как да премахнем агресията в училище? Въпросът е грешен. *Аз Буки*, XXI, с. 6.

<http://psychological.files.wordpress.com/2008/05/schoolpsychologist.doc>

CONTENT AND REALITY (Critique of the activities of counselors and psychologists in secondary education)

Abstract. The aim of this article is not to unify the activities of school counselors and school psychologists. The article reflects the weakness in the field of practical psychology in Bulgarian schools.

✉ **Stanislav Pandin, PhD student**

Sofia University

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: stanislavpandin@abv.bg